

BATÓ SZILVIA

**„a használt erőszak miatt valakinek halála
következett”**

**Az élet és testi épség elleni cselekmények szabályozási
rendszere Csatskó Imre tervezetében (1868–1869)**

A cím a magyar büntetőjog-történet eddig feltáratlan fejezetének – *Csatskó Imre* (1804–1874) elvesztettnek hitt tervezetének – fontosságát támasztja alá. A kiemelésben szereplő részlet paradigmaváltást jelent a tervezet alapanyagát képező 1843. évi javaslat elmentmondásos visszautalásaihoz képest, azonban nem ez az egyetlen különbség az emberi élet és testi épség elleni bűncselekményekre vonatkozó rendelkezéseknél. Jelen tanulmány a *Csatskó*-féle szöveg szabályozási rendszerét elemzi az egyes bűncselekmények jogi tárgyának¹ vizsgálatára és az általános törvényi tényállás² elméleti modelljére építve a jogtörténeti kutatás megkívánta eltérésekkel.³

A *Deák*-féle javaslat a hazai jogtörténet leginkább mitizált kodifikációs termékei közé tartozik, az 1840. évi V. törvénycikk által kiküldött válaszmány által készített, az 1843/44. évi országgyűlés által megtárgyalt normaszöveg a legtöbbet hivatkozott és magasztalt – soha hatályba nem lépett – magyar büntető kódex.⁴ Mindezek ellenére nincsen modern feldolgozása, *Fayer László* (1842–1906) millenniumi anyaggyűjteménye⁵ óta csupán egyes elemek szisztematikus vizsgálatára került sor, az állam elleni cselek-

¹ TOKAJI GÉZA: *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1984. 104–108. pp.; NAGY FERENC: *Gondolatok a jogi tárgyról*. Büntetőjogi Kodifikáció 1 (2008) 3–8. pp.; NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog. Általános rész I.* Iurisperitus Bt. Szeged, 2014. 152. p.; KARSAI KRISZTINA: *Büntetőjogi jogtárgyak, a hamis árúk elleni küzdelemben*. Magyar Jog (57) 2010. 720–726. pp.; SZOMORA ZSOLT: *A jogi tárgy funkciói és a jogtárgyharmonikus értelmezés*. Bűnügyi Szemle 2009/2. 11–17. pp.; FILÓ MIHÁLY: *A jogi tárgy fogalmáról*. In: Ligeti Katalin (szerk.): Wiener A. Imre ünnepe kötet. KJK-Kerszöv Kiadó. Budapest, 2005. 57–62. pp.

² TOKAJI 1984, 165–167. pp.; NAGY 2014, 156–192. pp.

³ Az alkalmazott módszertanról: BATÓ SZILVIA: *Mert az Ördög velem volt. Élet elleni bűncselekmények a 19. század első felében*. L'Harmattan. Budapest, 2012. 17–19. pp.

⁴ A javaslatról további irodalommal: BATÓ 2012, 34–36. pp.; legújabban: BALOGH, ELEMÉR: *Die Entwicklung des Strafrechts*. In: Máthé, Gábor (Hrsg.): *Die Entwicklung der Verfassung und des Rechts in Ungarn*. Dialog Campus Verlag. Budapest, 2017. 260–267. pp.

⁵ FAYER LÁSZLÓ: *Az 1843-iki büntetőjogi javaslatok anyaggyűjteménye I–IV*. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1896. 1898., 1900., 1902. Reprint. Pytheas Kiadó. Budapest, 2004.

mények,⁶ a nemi bűncselekmények,⁷ az élet elleni cselekmények és a párbaj⁸ mellett a bűnösségi alakzatokra vonatkozóan⁹ jelentek meg publikációk. A javaslat továbbéléséről, így az 1849. évi véstörvénybe történő beépítéséről, az 1860 és 1880 közötti szokásjogi alkalmazásáról, valamint átdolgozásairól szinte minden modern szerző említést tett.¹⁰ Az átdolgozási kísérletekről azonban – többnyire 19. századi másodlagos forrásokra támaszkodva – csak sommás megállapítások láttak napvilágot. Ezek közé sorolható a *Csatskó Imre* által 1867–1869 között elkészített tervezet eltűnéséről szóló megjegyzés, amelyet *Cieger András* tanulmányáig¹¹ a történettudomány is tényként kezelte, a jogtörténetírás pedig a mai napig megdönthetetlennek tart.¹² A tervezet azonban sértetlenül létezik és kutatható, teljes feldolgozása pedig lehetővé teszi a magyar büntetőjogtudomány – eddig terra incognitaként számon tartott – időszakának (1860–1880) legáltalább részleges megismerését.¹³

I. A kézirat

Az 1843. évi anyagi jogi javaslat korszerűsítve történő hatályba léptetésére 1848 óta töretlenül létező elképzelést az 1867. február 20. és 1871. június 11. között hivatalban lévő *Horvát(h) Boldizsár* (1822–1898) igazságügy-miniszter karolta fel.¹⁴ Ennek keretében

⁶ BARNA ATTILA: *A politikai büntettek szabályozásával kapcsolatos viták az 1843. évi büntetőkódex-javaslat anyagi jogi részének tárgyalásai során*. In: MÁTHÉ GÁBOR – RÉVÉSZ T. MIHÁLY – GOSZTONYI GERGELY (szerk.): *Jogtörténeti Parerga. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 60. születésnapja tiszteletére*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2013.; BARNA ATTILA: *Az állam elleni bűncselekmények szabályozása a 19. századi Magyarországon, különös tekintettel a büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi 5. törvénycikk előzményeire és megalkotására*. Universitas-Győr Nonprofit Kft. Győr, 2015. 118–151. pp.

⁷ BOTH ÖDÖN: *A stuprum violentum a kései feudális magyar büntetőjogban (1790–1848)*. Acta Jur. et Pol. Szeged, Tomus XXIV. (1977) Fasc. 2., 5–6. pp.; SZOMORA ZSOLT: *Nemi erkölcs mint jogi tárgy? Történeti aspektusok a magyar, a német és az osztrák büntetőjogban*. Acta Jur. et Pol. Szeged, Tomus LXVIII. (2006) Fasc. 23., 16–17. pp.; SZOMORA ZSOLT: *A nemi bűncselekmények alapkérdései*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2009. 34–35. pp.

⁸ BATÓ 2012; BATÓ SZILVIA: *Egy jelenség jogi alakváltozásai: a párbaj útja a bizonyítási eszköztől a bűncselekményig*. In: Balogh Elemér – Homoki-Nagy Mária (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Blazovich László egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Acta Jur. et Pol. Tomus LXXV. Szeged, 2013. 79–100. pp.

⁹ BATÓ SZILVIA: *A dolus indirectus az 1848 előtti magyar büntetőjog-tudományban*. FORVM Acta Juridica et Politica 2014/1. 5–31. pp.; BATÓ SZILVIA: *A szándékon túli eredményért való felelősség az 1843. évi büntetőjogi javaslatban*. FORVM Acta Juridica et Politica 2016/1. 23–43. pp.

¹⁰ Röviden összefoglalva: KIRÁLY TIBOR – MÁTHÉ GÁBOR – MEZEY BARNA: *A polgári büntetőjog története*. In: Mezey Barna (szerk.): *Magyar jogtörténet*. Osiris Kiadó, Budapest, 2007. 325–327. pp.

¹¹ CIEGER ANDRÁS: „*Királyi demokrácia*”. *Szabadságjogok a magyar liberálisok reformterveiben 1867 után*. Aetas 2009/3. 55–82. pp.

¹² Legújabbban: MEZEY BARNA: *A büntetőjogi kodifikáció kérdése a monarchikus diktatúrák korában Magyarországon (1848–1867)*. In: Béli Gábor – Korsósné Delacasse Krisztina – Herger Csabáné (szerk.): *Ut juris ordo exigit. Ünnepi tanulmányok Kajtár István 65. születésnapja tiszteletére*. Publikon Kiadó, Pécs, 2016. 193. p.

¹³ A tervezet általános jellemzőiről BATÓ SZILVIA: *Az 1843. évi büntetőjogi javaslat átdolgozása a kiegyezés után: Csatskó Imre elveszettnek hitt tervezete* címmel elhangzott előadása (A polgári társadalmi jogrend alapjainak lerakása Magyarországon. Miskolc, 2017. június 1.).

¹⁴ HORVÁTH PÁL: *Horvát Boldizsár, az igazságügy-miniszter*. Magyar Jog (35) 1988. 181. p.; MEZEY BARNA: *A büntetőjogi reform koncepciója Horvát Boldizsár igazságügy-minisztersége idején*. Jogtudományi Közlemény (44) 1989. 638., 642. pp.; MEZEY BARNA: *A magyar polgári büntetőjog kezdetei*. Osiris-Századvég Kiadó, Budapest, 1995. 149. p.; MEZEY BARNA: *Horvát Boldizsár*. In: Rácz Árpád (szerk.): *Magyar géniusz*. Rubicon, Budapest, 2001. 106. p.; MEZEY BARNA: *Deák Ferenc és Horvát Boldizsár*. In: Csibi Norbert

ben 1867. április 4-ére „szaktanácskozmányt” hívott össze az igazságügyi reformok irányának kijelölésére, amely az 1843. évi javaslat átdolgozását indítványozta. A miniszter el is rendelte a módosított változat elkészítését, a büntetőjogi albizottság azonban csak az általános részt modernizálta, a különös részt nem.¹⁵ *Horvát(h)* ezt ebben a formában nem tartotta benyújtásra alkalmasnak, ezért 1867. október 20-án a 935. számú rendelettel *Csatskót* bízta meg az anyagi jogi javaslat felülvizsgálatával és a szöveg véglegesítésével.¹⁶ Az általános rész el is készült 1868. április 18-ára, a minisztériumba történő be-

– Domaniczky Endre (szerk.): Deák és utódai: magyar igazságügyi miniszterek 1848/49-ben és a dualizmus korában. PTE Grastány Endre Szakkollégium. Pécs, 2004. 74., 82., 84. pp.; MEZEY BARNA: *A kiegyezés jogpolitikájának kialakítása: Horvát Boldizsár igazságügyi miniszter reformprogramja*. Jogtörténeti Szemle 2007/3. 31. p.; MEZEY BARNA: *Miniszterváltás 1872-ben: Horvát Boldizsár igazságügyminiszter lemondása*. In: BARÁTH MAGDOLNA – MOLNÁR ANTAL (szerk.): A történettudomány szolgálatában. Tanulmányok a 70 éves Gecsényi Lajos tiszteletére. Magyar Országos Levéltár. Budapest – Győr, 2012. 451., 460. pp.; TILCSIK GYÖRGY: *Horváth Boldizsár*. In: PALMÁNY BÉLA (szerk.): Az 1848-49. évi első népképviselői országgyűlés történeti almanachja. Magyar Országgyűlés Hivatala. Budapest, 2002. 365. p.; TILCSIK GYÖRGY: „Vagyonom, melyről itt rendelkezem, önmagam szerzeménye”: *Horváth Boldizsár végrendelete*. In: Horváth J. András (szerk.): Szívvel és tettel: Tanulmányok Á. Varga László tiszteletére. Nógrád Megyei Levéltár. Budapest – Salgótarján, 2008. 468. p.

¹⁵ *Első értekezleti ülés az ideiglenes törvényjavaslat tárgyában*. Jogtudományi Közlöny 1867/15. 73–74. pp.; V. S.: *Az 1843-ki büntető törvénykönyvi javaslat revíziójáról I*. Jogtudományi Közlöny 1867/30. 161. p.; *A magyar királyi Igazságügyminisztérium működése 1867-1872. évig s a magyarországi igazságügy állása 1872-ben közlése a magy. kir. Igazságügyminisztérium (folytatás) III. Büntetőjog*. Budapesti Közlöny 1874/78. (IM jelentés 1874) 624. p.; *A magyar kir. Igazságügyminisztérium működése 1867-1872. évig s a magyarországi igazságügy állása 1872-ben*. Közlése a magy. kir. Igazságügyminisztérium, Magyar kir. Egyetemi Könyvnyomda. Budapest, 1874. (IM beszámoló 1874). 30. p.; PAULER TIVADAR: *Emlébeszéd Csatskó Imre l.t. fölött*. Értekezések a társadalmi tudományok köréből. Magyar t. Akadémia. Budapest, 1876. 10–11. p.; FAYER LÁSZLÓ: *A büntetőjog története Magyarország 1867-1880*. Jogtudományi Közlöny 1894/33. 258–259. pp.; FINKEY FERENC: *Az 1843-i büntetőjogi javaslatok száz év távlatából*. Értekezések a filozófiai és társadalmi tudományok köréből V. Magyar Tudományos Akadémia. Budapest, 1942. 47. p.; KOVÁCS KÁLMÁN: *Közjogi harcok a Csemegi-kódex parlamenti vitáiban*. In: Csizmadia Andor (szerk.): *Jogtörténeti Tanulmányok II. Közgazdasági és Jogi Kiadó*. Budapest, 1968. 100. p.; KOVÁCS KÁLMÁN: *Öffentlich-rechtliche Kämpfe im Verlauf der Parlamentdebatte über den Csemegi-Kodex 1877-78*. Annales Universitatis Scientiarum Budapestiensis de Ronaldo Eötvös nomine, Sectio iuridica Tomus XI. Budapest, 1969. 58. p.; CSIZMADIA ANDOR: *A jogi hagyományok, mint a jogi reformok korlátai Magyarországon a XIX. században*. Jogtudományi Közlöny (30) 1979. 39. p.; MEZEY 1989, 638–639. pp.; MEZEY 1995, 149. p.; BALOGH JUDIT: *A nyugat-európai kodifikációk hatása a magyar magánjog polgári kori fejlődésére*. Doktori értekezés. Miskolc, 2001. 63. p.; MEZEY 2001, 106. p.; MEZEY 2004, 84–85. pp.; BALOGH JUDIT: *A közigazgatás és a jogalkotási szervezet egymásrahatása a magánjogi kodifikációs folyamatokban*. In: Mezey Barna – Révész T. Mihály (szerk.): *Ünnepi tanulmányok Máthé Gábor 65. születésnapja tiszteletére*. Gondolat Kiadó. Budapest, 2006. 64. p.; MEZEY 2007, 36. p.; MEZEY, BARNA: *Gestaltung der Rechtspolitik des Ausgleichs (Reformprogramm des Justizministers Boldizsár Horvát)*. In: Mezey, Barna (Hrsg.): *Der österreichisch-ungarische Ausgleich 1867. Rechtsgeschichtliche Vorträge 52*. ELTE. Budapest, 2008. 91. p.; CIEGER 2009, 63. p.; BARNA 2013, 63–64. pp.; BARNA 2015, 162. p.; MEZEY 2016, 192. p.; MEZEY, BARNA: *Das ungarische bürgerliche Strafrecht*. In: Máthé, Gábor (Hrsg.): *Die Entwicklung der Verfassung und des Rechts in Ungarn*. Dialog Campus Verlag. Budapest, 2017. 510. p.

¹⁶ MTA KIK Kézirattár Jogt. Általános 2-r. 94. sz. CSATSKÓ IMRE: *A magyar büntető-törvénykönyvi javaslat indokolása*. Saját. vázlatok. 2r. XXVI. szám iv (52lev) és 7 lev melléklet. (CSATSKÓ 1969). A kéziratcsomó három különálló iratcsomót tartalmaz: római számmal ivenként számozva az 1843-as szakaszaihoz fűzött megjegyzéseket Csatskó saját kézírásával két hasámban, a jobb oldalon külföldi szakirodalmi és kodifikációs utalásokkal (CSATSKÓ 1869a), a teljes agyagi jogi tervezet ismeretlen, kiírt kancelláriai kézírással, Csatskó saját kezű tollas és ceruzás megjegyzéseivel (arab számos oldalszámozással (CSATSKÓ 1869b) és a litografált általános részi tervezet indokolását. CSATSKÓ 1869b, 7. p., feljegyzés 1870. július 18.; *IM jelentés 1874*, 624. p.; *IM beszámoló 1874*, 30. p.; PAULER 1876, 11. p.; SZINNYEI JÓZSEF: *Magyar Írók élete és munkái II*. Hornyánszky Viktor. Budapest, 1893. 214. p.; FAYER 1894, 259. p.; FAYER LÁSZLÓ: *A magyar*

nyújtásról a közvélemény a Jogtudományi Közlöny május 10-én megjelent számából értesült, amely leköszölte Csatskó teljes jelentését.¹⁷ Augusztus 16-án pedig már a különös rész első felének tartalomjegyzéke is megjelent a párviadalról szóló 23. fejezetig. Ebből már világosan látható, hogy a tervezet összeállítója strukturális változásokat hajtott végre, az élet elleni cselekmények helyett az állam ellen bűncselekmények kerültek az első helyre.¹⁸ A kész tervezetet végül Csatskó saját feljegyzése szerint 1869. november 8-án este 6 óra tájban adta át Horvát(h) Boldizsárnak a lakásán, ahol Szabó Samu is jelen volt.¹⁹ Pauler Tivadar (1816–1886) – és ennek nyomán a teljes szakirodalom – az átadást november elejére tette.²⁰ Az Igazságügyminisztérium tevékenységéről készült beszámoló szerint azonban a tervezet „a miniszterium legislatív osztályának 1869. évi november 8-án kelt jelentése folytán el nem fogadtatván,” így a miniszter végül Csemegi Károlyt (1826–1899) bízta meg a büntető törvénykönyv kidolgozásával.²¹ Csatskó saját 1870-es keltezésű jegyzete és a miniszterium – Pauler minisztersége és Csemegi államtitkársága idején – kiadott összefoglalója között ellentmondás van, nehezen képzelhető el, hogy még aznap egy kimerítő jelentést el tudott volna készíteni a törvényalkotásért felelős szervezeti egység.

A kortársak számára azonban nem volt ismeretlen a tervezet sorsa, hiszen az 1872. március 26-án tartott 13. akadémiai ülésről szóló, Akadémiai Értesítőben megjelent beszámoló szerint „Csatskó Imre I. tag a magyar kir. jogügyi ministerium megbízásából 1867/8-ban készített büntet[ő] törvénykönyvi javaslat általános részét, indokolással együtt kéziratban beküldi a kéziratár számára. Köszönettel oda teendő.” Emellett a Fővárosi Lapok úgy tájékoztatta az olvasóit, hogy „ajándékokat is kapott az akadémia. Csatskó Imre az általa készített büntető-törvénykönyvi javaslat általános részét, indoklásával együtt a könyvtárnak ajándékozza.”²² Az akadémiai kéziratárba azonban nemcsak a nyomatos általános rész és indokolása került,²³ hanem egy külön kéziratcsop-

büntetőjog kézikönyve I. Franklin-Társulat. Budapest, 1895. 51. p.; FAYER LÁSZLÓ: *A kivallatás és a halálbüntetés elleni küzdelem Magyarországon*. Jogtudományi Közlöny 1901/46. 336. p.; ANGYAL PÁL: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Athenaeum. Budapest, 1909. 36. p.; VÁMBÉRY RUSZTEM: *Büntetőjog*. Grill. Budapest, 1913. 108. p.; FINKEY FERENC: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Grill. Budapest, 1914. 84. p.; VÁMBÉRY RUSZTEM: *Büntetőjog I*. Grill. Budapest, 1918. 108. p.; ANGYAL PÁL: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Athenaeum. Budapest, 1920. 36. p.; FINKEY 1942, 47. p.; KOVÁCS 1968, 100. p.; KOVÁCS 1969, 58. p.; MEZEY 1989, 639. p.; MEZEY 1995, 150., 203. pp.; FINKEY FERENC: *A magyar büntetőperjogi tudomány háromszázados fejlődéstörténete 1619–1914*. A Jogászok a Kultúráért Alapítvány. Sátoraljaújhely, 2000. 150. p.; MEZEY 2001, 106. p.; MEZEY 2004, 86. p.; KERÉKGYÁRTÓ GIZELLA: *A börtönügy reformja Horváth Boldizsár minisztersége idején*. Börtönügyi Szemle 2007/4. 60. p.; MEZEY 2007, 36. p.; MEZEY 2008, 91. p.; CIEGER 2009, 63. p.; BARNA 2013, 64. p.; BARNA 2015, 162. p.; MEZEY 2016, 192. p.; MEZEY 2017, 510. p.

¹⁷ CSATSKÓ 1869b, 7–8. pp., feljegyzés 1870. július 18.; CSATSKÓ IMRE: *Jelentése büntetőtörvénykönyvi javaslatának bemutatásakor*. Jogtudományi Közlöny 1868/19, 149–150. pp..

¹⁸ *Az 1843-ik évi bünt. törv. könyvi javaslat revidiójáról*. Jogtudományi Közlöny 1868/33. 268. p.

¹⁹ CSATSKÓ 1869b, I., 15. pp., feljegyzés 1870. július 18.

²⁰ PAULER 1876, 11. p.; FAYER 1894, 259. p.; FINKEY 1914, 84. p.; FINKEY 1942, 47. p.; KOVÁCS 1968, 100. p.; KOVÁCS 1969, 58. p.; FINKEY 2000, 150. p.; BARNA 2013, 64. p.; BARNA 2015, 163. p.; MEZEY 2016, 192. p.; MEZEY 2017, 510. p.

²¹ *IM jelentés* 1874, 624. p.; *IM beszámoló* 1874, 30. p.; MEZEY 2007, 36. p.; MEZEY 2008, 91. p.; MEZEY 2017, 510. p.

²² *Tizenharmadik akadémiai ülés, összes ülés 1872. márcz. 26-án*. A Magyar Tudományos Akadémia Értesítője 1872/6. 108. p.; (B-Y): *Akadémiai levelek X*. Fővárosi Lapok 1872/71, 307. p.

²³ MTA KIK Kéziratár Jogt. Általános 2-r. 99. sz. Dr. CSATSKÓ IMRE: *Az anyagi büntető törvény könyv javaslatának általános része indokolással együtt*. A m. k. igazságügyi Ministeriumnak megbízása folytán 1868-ban ké-

móban – az anyagban található levelek dátumozása szerint 1873 után átadott – teljes anyag. Saját kezű – szakirodalmi és kodifikációs hivatkozással ellátott – jegyzetek, a teljes büntető törvénykönyv tervezete *Csatskó* javításaival és kiegészítéseivel, valamint az általános rész indokolásának kézírata is fellelhető.²⁴

II. Általános jellemzők

A teljes anyagi jogi javaslat kézírata feltehetőleg a minisztérium számára leadott szöveg „korrektúra-változata” lehet, egy rutinos írnok munkája, amelybe *Csatskó* utólag írta be a szakaszszámokat és a tartalomjegyzékbe az oldalszámokat. Emellett a szerkesztő az egyes tényállásoknál utalt az 1843. évi javaslat 1867-es – mindeddig ismeretlen szövegű – átdolgozott rendelkezéseire. Néhol kisebb javításokat is eszközölt (új cím besúrása), helyenként pedig ceruzával korrigálta a szöveget.²⁵ A rendelkezések sorrendje nem egyezik meg a szakaszok számozásával, *Csatskó* később megváltoztatta egyes fejezetek elhelyezését, így került át a csalás (411–420. §) és a hitelezők jogtalan megkárosítása (421–429. §) a hamisítás (216–235. §) és a hamis tanúskodás (236–245. §) közül a zsarolás (405–410. §) és a pártolás (orgazdaság) (430–432. §) közé. A párviadal (360–375. §) eredetileg az erőszakos nemi közönsülés (290–298. §) és gyilkosság, szándékos emberölés (299–305. §) között volt, csak utólag került a személyes szabadság elleni büntettek (342–359. §) és a lopás (376–393. §) közé.

A tervezet az 1. § szóhasználata szerint csak büntetteket tartalmaz, azonban a tartalomjegyzékbe *Csatskó* utólag beszűrt egy „rendőri esetek” címet a 335–341. § elé, de az itt előforduló cselekményeket nem nevezte vétségnek. Összességében így az átdolgozás megtartja a korábbi bichotom rendszert, de nem viszi következetesen végig. A közbeszűrással a szerző megtörte a szabályozás logikáját is, ugyanis ténylegesen csak a 335–338. §-ban szerepelnek rendészeti jellegű tényállások, a többi rendelkezés a testi sértés általános szabályaihoz tartozik, vagy olyan cselekmény, amelynél az életveszély előidézése az elkövető célja, és a büntetés mértéke is inkább az élet elleni cselekményeknél meghatározottakkal egyezik meg (341. §).

Csatskó teljesen átstrukturálta a különös részt (9–49. fejezet), a *Deák*-féle javaslatétól²⁶ alapvetően eltérő koncepció alapján határozta meg az egyes bűncselekmények sorrendjét. A szerző – az új tendenciáknak megfelelően – az állam elleni bűncselekményekkel kezdte. Ezt követték a közrend és közbizalom elleni bűncselekmények, a rágalmasz és becsületsértés, a család és házasság elleni cselekmények, a nemi bűncselekmények, az élet és testi épség elleni bűncselekmények, a személyes szabadság elleni büntettek, a párviadal, a vagyon elleni cselekmények nagyon vegyesen, majd a közveszélyes cselekmények (pl. vízáradás okozása), a végére kerültek a hivatali büntettek.

Az emberi életet és a testi épséget támadó bűncselekmények két jól körülhatárolható csoportra bonthatóak, a klasszikus ölési cselekmények és a testi épség elleni kriminális

szította. Könyomat, 2-r. 101 lev. hajl. papírk. *Csatskó* Imrénének néhány megjegyzésével, a címet is ő írta. Az általános rész (CSATSKÓ 1868a) és az indokolás (CSATSKÓ 1868b) külön arab számmal oldalszámozott.

²⁴ CSATSKÓ 1869.

²⁵ CSATSKÓ 1869b, 4rv., 5r. pp.

²⁶ BATÓ 2012, 76–80. pp.

magatartások mellett azok a büntetendő cselekmények is ide sorolhatóak, amelyek minősített eseteinek másodlagos jogi tárgyakként azonosítható az emberi élet vagy a testi épség és egészség. A tervezetben mindkét megoldás megfigyelhető, így az elemzés kiterjed a párviadalra, az erőszakos nemi közöselésre, a rablásra, a gyújtogatásra és a vízáradás általi károsításra is. *Csatskó* az élet elleni büntetteket négy kategóriába rendezte, a gyilkosság és az emberölés mellett itt kívánta szabályozni a csecsemőgyilkosságot, a magzatelhajtást, valamint a gyermekek és gyámoltalan személyek kitevésését is. Külön fejezetben helyezte el a testi sértéseket, és elkülönítve szabályozta verekedésben okozott bántalmakat és sértéseket.²⁷

III. Szabályozási rendszer

A tervezet megtartja a *Deák*-féle javaslat két jellegzetességét: a két elemre épülő emberölés felfogást²⁸ és a verekedés külön szabályozását.²⁹ Szakított viszont *Csatskó* az 1843-as javaslat két legellentmondásosabb rendelkezésével, így nem szerepel a *dies fatales* (kritikus napok), vagyis a szándékos ölési cselekmények és a testi sértés elhatárolásánál egy bizonyos idő elteltének figyelembe vétele.³⁰ A *Deák*-féle javaslat a praeterintentionalis cselekmények kapcsán az általános részben a halmazat koncepciót (44. §) a különös részben viszont összefoglalt tényállást (123. §) alkalmaz.³¹ *Csatskó* egy teljesen új megoldást választott, az egykori 44. §-t kiiktatta és a szándékon túli eredményért való felelősséget a bűnösségi elvre alapítva leszögezte, hogy ha a bűncselekményből „sérelem következett és a tettesnek a 66^k. § értelmében szándékosságú be nem számítható, az mint vétkességéből eredett tekintendő, ha a vétkességnek kellékei jelen vannak” (69. §).³² Az 1843-as javaslat szerkesztői több esetben a minősített esettel kezdték az adott fejezetet és az alapesetet a végén helyezték el,³³ *Csatskó* is követte ezt a nem letisztult jogszabály-szerkesztési gyakorlatot.

²⁷ Elemzésre kerülő rendelkezések: 29. fejezet Az erőszakos nemi közöselésről – 290–299. §; 30. fejezet Az élet elleni büntettekről a) gyilkosságról és emberölésről – 299–30[5]. §, 315–318. § b) csecsemőgyilkosságról – 306–308. § c) méhmagzat-elhajtásról – 309–311. § d) gyermekeknek és más gyámoltalan személyeknek kitevéséről – 312–314. §; 31. fejezet A testi sértésekről – 319–326. §; 32. fejezet A verekedés közbeni bántalomról és sértésről – 327–334. §; 34. fejezet A párviadalról – 360–375. §; 37. fejezet A rablásról – 400–404. §; 45. fejezet A gyújtogatásról – 451–458. §; 46. fejezet A vízáradás általi károsításról – 459–463. §. CSATSKÓ 1869b, 105–131., 149–150., 161–165. pp. A továbbiakban – terjedelmi korlátok miatt – a tervezet egyes rendelkezéseire a szakaszszámmra utalással történik hivatkozás.

²⁸ BATÓ 2012, 187–188. pp.

²⁹ BATÓ 2012, 78. p.

³⁰ BATÓ 2012, 139., 141. pp.; BATÓ SZILVIA: *A szándékon túli eredményért való felelősség az 1843. évi büntetőjogi javaslatban*. FORVM Acta Juridica et Politica 2016/1. 42.. p.; „ad 116k. §. E § elmaradása, mint felesleges” Csatskó 1869a, XVc. p.

³¹ BATÓ 2016, 44–45. pp.

³² BATÓ, SZILVIA: *Ein Element der Strafrechtskodifikation in Ungarn: dolus und culpa vor 1880*. In: Homoki-Nagy, Mária – Varga, Norbert (ed.): *Codification achievements and failures in the 19th-20th century*. University of Szeged, 2018, 39–40. pp.; CSATSKÓ 1868a, 18–19. pp.; CSATSKÓ 1868b, 60–61. pp.

³³ BATÓ 2012, 76–77. pp.

1. Alapesetek

Az ölési cselekményeken belül *Csatskó* három alapesetet különböztetett meg, a gyilkosságot (300. §, 18 évig rabság), a szándékos emberölést (301. §, 12 évig rabság) és a vétkes emberölést (315. §, fogság 2 évig).

A méhmagzat-elhajtás két alapesetet fog át, az anya által elkövetett változat (309. §, 4 évig rabság), amelyhez a bűnsegédi magatartás is társul, mellett az anya tudta vagy beleegyezése nélkül bárki más által megvalósított elhajtás (311. § 20 évig rabság) szerepel. Új elem az üzletképpeni gyermek elhajtás tényállása (310. §, 12 évig rabság), amely a legalább két alkalommal magzatelhajtó szerek használatából történő szolgáltatását rendeli büntetni.

A gyermek vagy gyámoltalan személy kitévése fejezetben három alapesetet határoz meg a tervezet, bárki kitévéssel (312. § I. fordulat, 1 évig rabság) vagy a gondviselő elhagyással (312. § II. fordulat, 1 évig rabság) valósíthatja meg. Emellett büntetni rendeli azt az esetkört is, amelynél a kitévőn kívül bárki az által talált gyámoltalan személyt nem jelenti be a hatóságoknak és ebből sérülés következik be (314. § I. fordulat, 2 hónapig fogság). *Csatskó* – annak ellenére, hogy az élet elleni cselekmények között helyezte el – szakított az 1843-as javaslat megoldásával, amely a valódi gyermekkítétel mellett az ölési szándékkal történő kitévelést vagy elhagyást is ebben a körben szabályozta.³⁴

Az 1843-as javaslat a testi sértéseknél az ölési cselekmények mintájára előre megfontolt és indulatos felgerjedésben elkövetett alaptényállásokat határozott meg.³⁵ *Csatskó* a megjegyzések szerint az előre megfontoltságot még megtartotta volna,³⁶ de a végleges szövegben már csak egy szándékos testi sértést (319. §, fogság 2 évig) és a vétkességéből testében vagy egészségében megsértést (332. §, 1 évig fogság) helyezett el egy fejezetben belül. Azonban a testi épség elleni cselekmények szabályozása nem merül ki ebben a két alaptényállásban. A *Deák*-féle javaslat ellentmondásosan szabályozott mérgezés tényállását³⁷ a szerző teljesen átalakította és elhatárolta a gyilkosság minősített esetétől, így egyértelműen az elkövetés eszközére és módjára tekintettel állapított meg külön alaptényállást (334. § 1. bek., 10 évig rabság).

A verekedés közbeni bántalomról és sértésről címzetten kerül szabályozásra a korabeli büntetőjogi gondolkodás és a bizonyítási lehetőségek által nehezen kezelhető problémakör: a többek által okozott sértés. A fejezet két alaptényállást határoz meg, külön büntetni rendeli a verekedésben részvételt, ha súlyos sérelem vagy bántalom következett be (327. § II. fordulat, fogság 6 hóig). Ebben az esetben a tettes magatartása és az okozott sérülés között nincsen közvetlen okozati összefüggés, pontosabban nem lehet bizonyítani ezt. A másik alaptényállásnál azonban a tettesek együttesen okozták a megsértettnek az egészségére vagy a testi épségére nézve tetemes hátránynál, vagy hosszabb ideig tartó munkaképtelenségnél csekélyebb sérelmet (329. §, fogság 1 évig). Az 1843-as javaslat túl aprólékos és ellentmondásos szabályozása³⁸ helyett *Csatskó* új megoldást választott, a 330. §-ban szereplő rendelkezés szerint, ha a verekedésben

³⁴ BATÓ 2012, 78., 217–219. pp.

³⁵ BATÓ 2012, 78. p.

³⁶ CSATSKÓ 1869a, XVIIcd. pp.

³⁷ BATÓ 2012, 79., 198–200. pp.

³⁸ BATÓ 2012, 170. p.

résztevők egyéni felelőssége megállapítható az emberölés vagy a testi sértés elkövetésében, akkor azokat a tényállásokat kell alkalmazni. Ezzel tulajdonképpen egy szubszidiárius tényállássá alakította a *Deák*-féle javaslat bűncselekmény-komplexumát.

Rendőri esetek – utólag beillesztett – összefoglaló cím alatt öt tényállást fogalmazott meg *Csatskó*, azonban a ragadós betegség élet veszélyeztetésének célzatával terjesztés (341. § II. fordulat, 10 évig rabság) célzatossága miatt nem tekinthető ténylegesen ebbe a körbe tartozónak. Klasszikusan rendészeti jellegű viszont az a három tényállás, amely a gyógyítás rendjét védi. Nem tényállási elem az engedelem nélkül vagy tilalom ellenére gyógyítás, vagy szülésnél segítséget nyújtás (335. §, 1 hóig fogság) esetén a közvetlen életveszély. Ha orvos, seborvos, bába, gyógyszerész sürgős veszély esetén a segítséget megtagadja (336. §, pénzbüntetés 700 forintig), akkor is csak az absztrakt veszély kialakulása miatt rendeli a tervezet büntetni az elkövetőt. Ha a bába elmulaszt felhatalmazott segítőt hívni, és a gyermek vagy anya élete veszélyeztetik, illetve az anya vagy a gyermek életét veszti (337. §, 3 hóig fogság), azonban már a bekövetkezett eredményre tekintettel állapítja meg a büntetőjogi felelősséget. Tipikus kihágási szabályozási terület az építkezés szabályainak megszegése, a tervezet külön nevesíti, ha az építómester vagy építómunkás építómesterségnek általánosan elismert szabályai ellen cselekszik, és abból másokra nézve veszély támad (338. §, pénzbüntetés 500 forintig vagy 6 hóig fogság).

Az 1843. évi javaslat párviadalra vonatkozó rendelkezései teljesen eltértek a hazai szabályozási hagyományoktól, csak sérülés vagy halálos eredménye esetén – kevésbé súlyos sérülés esetén csak magánindítványra – rendelte büntetni az elkövetőt, a kihívást vagy párbajra kiállást nem kriminalizálta.³⁹ *Csatskó* az átdolgozással közelebb hozta a korábbi szabályozási megoldásokhoz a párviadalt, öt alaptényállást határozott meg. A kihívás és annak elfogadása (360. §, 6 hónapig fogság) már büntetendő, de a megkezdés előtti önkéntes elállás büntethetőséget kizáró ok. A szekundánsok tipikus bűnsegédi jellegű magatartása nem büntetendő, viszont külön tényállás a párviadalra kihívásra megbízás teljesítése (362. §, fogság 6 hóig). A párviadalra ingerlés (370. §, fogság 2 évig) büntetési tétele pedig súlyosabb, mint a párviadal alapesetéé. Először nyert szabályozást az ún. amerikai párbaj, amelyben az elkövetők abban egyeznek meg, hogy a sors döntse el, vajon közülük melyik fossza meg magát életétől vagy testi épségétől (372. § III. fordulat, 4 évig rabság). A párviadal elősegítését (375. §, fogság 2 hóig) is büntetendővé nyilvánítja a tervezet.

A *Deák*-féle javaslat két alaptényállása, az öngyilkosságban közreműködés és a szándékos öncsonkítás⁴⁰ hiányzik *Csatskó* tervezetéből, azonban a szerző ezeket a jegyzetekben még nem tekintette kiiktatandónak.⁴¹

2. Minősített esetek

Az élet és testi épség elleni cselekményeknél jellemző a minősített esetek nagy száma, ez a *Csatskó*-féle tervezetben is megfigyelhető.

³⁹ BATÓ 2012, 78–79. pp.; BATÓ 2013, 82., 99. pp.

⁴⁰ BATÓ 2012, 77., 79. pp.

⁴¹ CSATSKÓ 1869d, XVIc., XVIIIId. pp.

A két elemű emberölés-konceptióból adódóan a tervezet mind az előre megfontolt változathoz (gyilkosság), mind a szándékos emberöléshez kapcsol minősített eseteket. Sajátos módon a gyilkosság hét minősített esetét hamarabb szabályozza, mint az alaptényállást, valamennyi esetben holtig tartó rabsággal rendeli büntetni az elkövetőt. A passzív alany jellegzetességére tekintettel a rokongyilkosság (299. § I. fordulat), az elkövetés motívuma alapján a haszonvágyból (299. § II. fordulat), az elkövetés módja miatt az orozva (299. § II. fordulat) és a kegyetlenséggel (299. § III. fordulat), az elkövetési mód és az eszköz alapján pedig a méreggel (299. § II. fordulat) elkövetett gyilkosságot különböztet meg. Minősített eset, ha több ember fosztatott meg életétől (299. § IV. fordulat), valamint ha az elkövető gyilkosságért már büntetve volt (299. § V. fordulat). Hiányzik viszont az 1843-as javaslatban szereplő bérgyilkosság.⁴²

A szándékos emberöléshez hat – részben egymással kombinálható – minősített eset tartozik. A rokon sérelmére megvalósított ölés (301. § II. fordulat, 20 évig rabság) nemcsak önálló minősített eset, hanem kapcsolódhat a rablaskor (302. § I. fordulat, 18 évig rabság), a kegyetlenséggel (302. § II. fordulat, 18 évig rabság) és a több emberen (302. § III. fordulat, 18 évig rabság) elkövetett szándékos emberöléshez is, ekkor 22 év rabsággal büntetendő. Súlyosabban minősül, ha a tettes valami büntettnék véghezvitelénél a végre öl, hogy az annak végbevitelét gátló akadályokat eltávolítsa (305. § I. fordulat, holtig tartó rabság), valamint ha valami büntettnék véghezvitelénél a végre, hogy magát az tettenéréskor elfogatástól megszabadítsa (305. § II. fordulat, holtig tartó rabság). Ez utóbbi két minősítő körülmény még nem szerepelt az 1843-as javaslatban.

A magzatelhajtás második alapesetéhez – az anya tudta és beleegyezése ellenére elkövetett elhajtás – tartozó minősített eset, ha a beavatkozás a terhes nő halálát okozza (311. § 2. mondat, holtig tartó rabság). Az eredményre ebben az esetben nem terjedhet ki az elkövető szándéka, a büntetési tétele mégis a több emberen elkövetett gyilkosságéval azonos.

A gyermek vagy gyámoltalan személy kitevése három alaptényállásához a kitevéssel vagy elhagyással okozott eredmény képezi a minősítés alapját. A bárki által kitevéssel vagy a gondviselő által elhagyással elkövetett cselekmény által okozott sérülés (312. § 2. mondat, I. fordulat, 4 évig rabság) vagy halál (312. § 2. mondat, II. fordulat, 8 évig rabság) bekövetkezése mellett külön minősített eset, ha a passzív alany nem található (313. §, 3 évig rabság). A harmadik alapesethez csak a halálos eredmény kapcsolódik minősített esetként (314. § II. fordulat, 6 hónapig fogság). Ellentétben a *Deák*-féle javaslattal⁴³ a minősítési rendszerben sincsen utalás a kitett személy halálára kiterjedő szándékra, de a jegyzetekben *Csatskó* még nem vetette el teljesen.⁴⁴

A vétkes emberöléshez kapcsolódó egyetlen minősített esetnél az elkövető elővigyázatra különösen kötelezett (315. §, 2 évig fogság és hivatástól eltiltás).

A szándékos testi sértés alapesetét *Csatskó* negatív meghatározással állapította meg, minden olyan bántalmat vagy testi sérelmet okozó magatartást ide sorolt, amely nem tartozik a következő szakaszok alá. A büntetési tételek részben relatív meghatározása miatt bonyolult minősítési rendszert tartalmaz a tervezet, összesen 21 kombináció képzelhető el. Az alaptényálláshoz kapcsolódó 8 minősítő körülményből az egyik kizárólag a passzív alany személyes tulajdonságához kapcsolódik, politikai testületnek vagy köz-

⁴² BATÓ 2012, 79. p.

⁴³ BATÓ 2012, 219. p.

⁴⁴ CSATSKÓ 1869a, XVIIIc. p.

hatóságnak tagja, köztisztviselője, vallás szolga, fegyveres hatalom tagja, esküdtbíró, tanú, vagy szakértő ellen, hivatása gyakorlása közben vagy arra tekintettel követhető el (323. §, 3 évig fogság). Mivel a tervezet összeállítója pontosan meghatározta a büntetési tételt, csak az alapesethez kapcsolódhat, így nem kombinálható a sérülés nagyságához igazodó minősítő körülményekkel. Minősítő körülmény a hivatásbeli kötelezettség áthágása (339. § 1. bek., hivatástól eltiltás), amely azonban minden más minősített esethez kapcsolódhat. Részben a passzív alany (vérbeli szülő, nagyszülő) és az elkövető közötti viszony, részben a sértett tulajdonsága (terhes nő) alapján határozza meg a harmadik minősítő körülményt (321. §, kétannyi, mintha másan követte volna el). Az elkövetés módja szerint minősített eset, ha nagy kegyetlenség használtatott (325. § II. fordulat, 10 évig rabság). A testi épség elleni cselekmények minősítési rendszere tipikusan a bekövetkezett sérülés nagyságához igazodik, így Csatskó megkülönböztetett tetemes hátrányt vagy hosszabb ideig tartó munkaképtelenséget okozó (324. §, 2 évig rabság), csonkolásos sérülést, vagy szavától, látásától, nemző tehetségétől, munka-képességtől végkép megfosztást, illetve elmebetegséget okozó (325. § I. fordulat, 10 évig rabság), valamint halálos eredménnyel járó testi sértést (326. §, 15 évig rabság).

A vétkes testi sértés minősített esete a hivatásbeli kötelezettség áthágásával valósítható meg (339. § 2. bek., hivatástól eltiltás).

A verekedésben részvétel minősített esete, ha a verekedésben valaki megöletetett (327. § I. fordulat, 2 évig fogság).

A verekedésben együttesen okozott testi sértés minősített esetei visszahivatkoznak a szándékos testi sértésre: tetemes hátrányt vagy hosszabb ideig tartó munkaképtelenséget (328. § III. fordulat, 2 évig rabság), a sértett megcsonkított, vagy szavától, látásától, nemző tehetségétől, munka-képességtől végkép megfosztott, vagy elmebetegségbe ejtetett (328. § II. fordulat, 10 évig rabság), nagy kegyetlenség használtatott (328. § II. fordulat, 10 évig rabság) vagy halált okozott (328. § I. fordulat, 10 évig rabság).

A mérgezéshez két minősített eset tartozik, a maradandó fogyatékoságot (334. § 2. bek., 20 évig rabság) és a halált (334. § 3. bek., holtig tartó rabság) okozó.

A ragadós betegség terjesztésének minősítő körülménye emberhalál bekövetkezése (341. § I. fordulat, 20 évig rabság).

Az elsődlegesen más jogi tárgyat védő erőszakos elkövetési módot magukban foglaló tényállások esetében a minősített esetek egy része az okozott sérülésekhez igazodik. Az erőszakos nemi közöszlés súlyosabban minősül, ha a használt erőszak miatt valaki egészségében vagy testében sérelmet szenvedett (295. § I. fordulat), a büntetési tételt a sérülésnek megfelelő testi sértés büntetési tételével rendeli emelni. Ha azonban a használt erőszak miatt valakinek halála következett be (295. § II. fordulat), akkor a rabság életfogytig is kiterjeszhető.

A rabláshoz három élet és testi épség elleni támadást megvalósító minősített eset kapcsolódik: valakinek tetemes bántalmazása vagy testi sérelme (401. § 4.) pont, 15 évig rabság), ha a rablásnál valaki kínoztatott, megcsonkított, szavától, látásától, hallásától, nemző tehetségétől megfosztott vagy elmebetegségbe ejtetett (402. § 2.) pont, 20 évig rabság) és valakinek a halála (402. § 2. mondat, rabság élethosszáig). A halálos eredmény minősítő körülményként azonban ütközni látszik a gyilkosság (haszonvagyból 299. § II. fordulat) és a szándékos emberölés (rablaskor 302. § I. fordulat) minősített eseteivel.

A szándékos gyújtogatás alaptényállásának jogi tárgya nem az emberi élet, hanem mások vagyonának az épsége, azonban az egyik minősített esetében emberi tartózkodásra szolgáló és feltételezhetően használatban lévő épületek felgyújtásával emberi élet is veszélybe kerül (451. § I. fordulat, rabság 20 évig). Amennyiben a gyújtogatás következtében ember vesztette életét (451. § II. fordulat), akkor az elkövető életfogytig tartó rabsággal büntethető.

A hanyagságból gyűjtáshoz kapcsolódó minősített eset, ha életét vesztette valaki (454. § II. fordulat, 2 év fogság).

A vízáradás szándékos okozása jogi tárgya alapján vagyon elleni cselekmény, ezért minősítő körülmény a mások életére nézve veszélyes vízáradás okozása (459. § I. fordulat, 20 évig rabság). Életfogytig tartó rabsággal büntethető viszont az elkövető, ha az árvíz következtében ember is életét vesztette (459. § II. fordulat).

Minősítő körülmény a vízáradás vétkes okozásánál a halálos eredmény bekövetkezése (463. § II. fordulata, 2 évig fogság).

A párviadal minősítési rendszerének jellemzője, hogy minősítő körülmény, ha a felek megegyezése szerint a párviadal arra volt irányozva, hogy egyikük életét veszítse. Ha nem történik sérülés, akkor (361. §) 2 évig terjedő fogsággal büntethető, ha az elkövető ilyen feltételek mellett megöli a másikat (365. §), akkor 20 évig terjedő fogság a büntetési tétel. Külön minősítő körülmény, ha a párbajra segédek és orvos nélkül került sor, sérülésnél és halálos eredménynél is a büntetés a felével súlyosítható, de legfeljebb 20 év fogságig terjedhet (366. §). Párhuzamosan ezzel az okozott eredmény szerint is minősül a párviadal, sérülés (364. § 1. bek., fogság 5 évig) és halálos eredmény (364. § 2. bek., 12 évi fogság) képzelhető el. Ha a sérülés vagy a halálos eredmény a párviadal szabályainak szándékos áthágásával történt, akkor a tettes magatartását a testi sértés vagy az emberölés általános szabályai szerint kell megítélni (367. §).

Az amerikai párbaj minősített esete testi sérelemmel vagy egészségháborítással járt (372. § II. fordulat, rabság 8 évig) vagy halál következett be (372. § I. fordulat, 12 évig rabság).

A párviadal elősegítését megvalósító vendéglős pedig üzletétől ideiglenesen megfosztható (375. §).

3. Privilegizált esetek

A *Csatskó*-féle tervezet – az 1843-as javaslattal megegyezően⁴⁵ – a csecsemőgyilkosságot privilegizált esetnek tekinti, azonban nem lehet eldönteni, hogy a szándékos emberöléshez vagy a gyilkossághoz kapcsolódik. Önálló tettese kizárólag az anya lehet, passzív alanya a házasságon kívül nemzett gyermeke (306. §, 4 évig rabság). Büntetendő minden olyan magatartás is, amellyel az anya olyan helyzetbe hozza magát, hogy a születésnél ne legyen segítsége és a gyermek meghal (308. §, 2 évig rabság).

A szándékos emberöléshez tartozó privilegizált eset a passzív alany bántalmazó vagy súlyos sérülést okozó magatartása folytán hirtelen felindulásban megvalósított ölés (304. §, 8 évig rabság).

⁴⁵ BATÓ 2012, 80. p.

A hirtelen felindulás a szándékos testi sértéshez is kapcsolódik minősített esetként, súlyos bántalmazás vagy testi sértés (331. § II. fordulat, 5 évig fogság), tetemes bántalmazás vagy sértés (331. § III. fordulat, 1 évig fogság) és halálos eredmény bekövetkezése esetén (331. § I. fordulat, 8 évig fogság) is érvényesül.

A tervezetben nem szerepel az 1843. évi javaslat által szabályozott kivánságra ölés,⁴⁶ pedig *Csatskó* a jegyzeteiben még nem jelölte egyértelműen elvetendőnek.⁴⁷

4. Súlyosító és enyhítő körülmények

Az átdolgozás az élet és testi épség elleni cselekmények vonatkozásában összesen egy súlyosító körülményt és egy enyhítő körülményt határoz meg. A párviadal elkövetői közül szigorúbban kell büntetni azt, aki a viselete által a kihívásra, vagy a feltételek (szabályok) súlyosítására, vagy a bekövetkezett sérelemre okot adott (371. §).

Korlátlan enyhítési lehetőséget biztosít a tervezet a testi sértésnél, ha a sértett azonnal viszonzozza a támadást (320. §).

Összegzés

Csatskó Imre 1869-re elkészített tervezete az élet és testi épség elleni cselekmények vonatkozásában több ponton eltér az alapját képező 1843. évi javaslatától. Új tényállás került be (üzletképpen magzatelhajtás), kimaradtak egyes büntettek (kivánságra ölés, öngyilkosságban közreműködés, szándékos öncsonkítás) vagy minősített esetek (pl. bérnyilkosság), emellett absztraktabb és pontosabb megfogalmazást kapott több bűncselekmény (verekedés, gyermek vagy gyámoltalan személy kitétele, párviadal). Korszerű dogmatikai megoldásokat alkalmazott a praeterintentionalis cselekményeknél és az okozati összefüggésnél. Megtartott a szerző néhány elemet a *Deák*-féle javaslat következtelenségeiből (pl. fordított sorrend a minősített esetek szabályozásánál), de összességében korrigálta az 1843-as javaslat legiszlációs hibáit.

⁴⁶ BATÓ 2012, 80. p.

⁴⁷ CSATSKÓ 1869a, XVIc. p.

SZILVIA BATÓ

„WEGEN DER VERWENDETEN GEWALT IST IRGENDWER GETÖTET”
DIE STRAFTATEN GEGEN DAS LEBEN UND DIE KÖRPERLICHE IN-
TEGRITÄT IM ENTWURF VON IMRE CSATSKÓ (1868–1869)

(Zusammenfassung)

Unmittelbar nach dem Ausgleich (1867) berief der Justizminister eine Kommission zur Vorbereitung der Justizreform ein, deren Aufgabe war, den Vorschlag von 1843 zu überarbeiten. Diese Aufgabe bekam Imre Csatskó (1804–1874), er beendete den Allgemeinen Teil des Entwurfs in April 1868 und den Besonderen Teil in November 1869. Diese Texte sind bisher für die Rechtshistoriker unbekannt, doch Csatskó schenkte sie der Akademie für Wissenschaften, in deren Bibliothek die Handschriften sich befinden. Der Verfasser basierte die Regelung der Straftaten gegen das Leben und die körperliche Integrität auf den früheren Vorschlag, aber verwarf er drei Tatbestände (die Euthanasie, die Beteiligung an einem Selbstmord, die vorsätzliche Selbstverletzung) und einzelnen Qualifikationen (zB. der Auftragsmord). Neuheit war die Regelung der geschäftsmäßigen Abtreibung. Csatskó neuregelte alle Straftaten, mit besonderen Rücksicht auf die Körperverletzung im Raufhandel, die Weglegung eines Kindes oder einer hilflosen Person und den Zweikampf. Der Verfasser korrigierte nicht nur die widersprüchliche Regelung der Präterintentionalität, sondern auch die mehre Fehler und Inkonsequenz des Vorschlags von 1843.